

Munkebo's Historie, af Poul Mandø.

1. Langs Kystvejens sydside ses nr. 2 af ialt 6 inddæmninger foretaget 1818-74 mellem Munkebo og Dræby. Deri påbegyndtes 1818 at ejerne fra de tre nærmest beliggende gårde, blev ødelagt at stormfloden 1825, men genskabtes 1840.
2. Linien fra den oprindelige strand ad Kystalléen til Kertinge Nor er kun Ca. 800 m lang og har måske været vikingernes skibsdrag gennem Munkebotangen, mellem Noret og Odense Fjord, hvor den fynske vikingeflåde samledes. Teorien er Tore Nybergs i Odense bys Historie.
3. Fundstedet for en del af Munkebos kirkesølv, gemt under Carl Gustavskrigen 1657-60 og afdækket ved fjernelse af gærdesten 1926. Desværre bortkom tingene og er aldrig siden dukket op, endsig registreret i museerne. Andre dele var dog fundet 1842, ved oprensning af en grøft, i dag nord for Strandlystvej, og er som "Munkeboskatten" udstillet i Nationalmuseet.
4. Rest af den ene af oprindeligt flere jættestuer her, udgravet 1927. Det interessanteste at en række fund var et trepaneret kranium, som bør overraske ved sit bevis for avanceret lægekunst i Munkebo for 5.200 år siden, i bondestenalder. Patienten - vistnok en kvinde - har i første omgang overlevet.
5. Den beskedne rest af svenskernes stjerneskanse 1659 ved 'Munkebo-passet'. Skansen har øjensynlig haft 7 spidser og må have strakt sig sydpå, forbi Strandlystvej. Præcis her stod den svenske hær, 6000 mand stærk, i begyndelsen af november 1659, inden den drog mod Nyborg.
6. Oldtidsvolden langs Noret, som blev afbrudt for at skaffe adgang til Galgeholmen og anlægget af Odensekøbmændenes kongeligt privilegerede eksporthavn 1569. Voldens egen alder, præcise anvendelse og oprindelige fortsættelse er ukendt.
7. Galgeholmen blev undersøgt af Munkebos lokale arkæologigruppe 1990-92. Munkebo og Drigstrup sogne udgjorde indtil 1578 et selvstændigt birk, hvis rettersted stod her, rejst på en sammensunken gravhøj på holmens hø jeste, nordlige del. Her er galgens fundament lokaliseret. 'På langs ad holmen afdækkedes en kørevej, som Oluf Bager og andre Odensekøbmænd 1570 nåede at anlægge til sydspidsen, hvor deres skibsbro var under opførelse (se 6). Broens trækonstruktion blev imidlertid samme forår sønderslået ved en stormflod. Afslutningen af Den nordiske Syvårskrig, få måneder senere, gjorde hele anlægget overflødig. Det blev derefter opgivet, utvivlsomt til glæde for borgerne i Kerteminde.
8. Syd for Fjordvej, i en udstrækning vest-øst cirka som kirkegården, skete under 2. Carl Gustavskrig (1658-60) flere massebegravelser ned mod den daværende strand. De døde har været dels sognets egne befolkning, dels svenske og danske soldater, som kort tid stod over for hinanden her og var plaget af en tyfusedepiemi. Svenskerne opholdt sig ved stjerneskanen (se 5), Hans Schacks 6.200 danske soldater på Munkebo' kirkegård, hvor de havde overtaget svenskernes befæstning. Vintervejret var begyndt, og efter hærenes afmarch har kirkegården i månedsvis været ubrugelig, men hårdt savnet.

- Svenskerne havde håbet på en militær afgørelse ved kirken, men ikke formået at lokke danskerne ud til rytter-slag. De var derefter draget mod Nyborg, hvor det endelige svenske nederlag blev en kendsgerning 14. november 1659.
9. Munkebo Kirke er antagelig bygget omkring 1100 af munke fra Odense. Skt Knuds og Skt. Hans klostre ejede endnu efter reformationen alle Munkebos gårde, og det havde været Odensemunke, der forrettede den stedlige kirketjeneste. Bemærk den smukke

kvaderstensmur på skibets udvendige nordside. At kirkens inventar stammer det meste fra ca. 1600, og har således stået her da de svenske og danske soldater opholdt sig i kirken 1659.

10. Præstedammen nordøst for kirken. Dammen er kunstig og tilsyneladende gravet som fiskedam af munkene. I dammen druknede de svenske soldater 2. eller 3. november 1659 pastor Claus Hansen. Præsten havde nægtet at fortælle, hvor han havde gemt sit eget og kirkens sølvtøj (se 3). Ved oprensning 1918 fandtes i dammen et velbevaret sværd og en rytterpistol med træskaft og 2 haner.

11. 9 sammenbyggede huse, kaldet Fjordhusene, langs Norets oprindelige strand. I dag har kun to et præg af høj alder, men alle husene findes omtalt 1648, da de ejedes af Skt. Hans Kloster i Odense, og de er ældre. I middelalderen har de måske været bolig for Odensemunkene, der nidkært værnedede om betydelige fiskerettigheder i Munkebo.

12. Munkebo idrætspark er Munkebos og Dræbys oprindelige tørvemose, som var i brug sidste gang under 2. verdenskrig. Spadsereturen ad en lille sti fører ind til den rene idyl i dag en paradys for ænder og gæs

13. Dalbys Høj på den naturlige bakkes sydvestlige skråning. Som utallige at Munkebos oldtidsminder er højen sløj— fet og blev i 1864 yderlige forstyrret ved anlæg af en kanuristilling. De fleste at randstenene om højen fjernedes ved den lejlighed. Kanonstillingen fik aldrig den imødesete betydning, men er interessant ved sin markering af Munkebo Bakkes historiske rolle for indsejlingen til Odense Fjord.

14. Munkebo Bycenter, bygget 1960 som landets allerførste. Centret har i 1994 gennemgået en ansigtsløftning.

15. Den trekantede plads - delvis græsbevokset - er Munkebos gamle landsbyting. Stenene, hvor bymændene sad, er desværre forlængst fjernet, men på biblioteket opbevares oldermandens horn. En lavning i græsset syd for vandværket er stedet for bybrønden, som for et halvt århundrede siden opfyldtes, men bliver ved at synke.

16. "Toftegård" ejes i dag af Munkebos største godsejer, Ejendomsselskabet Lindø. Gården var før udskiftningen 1797 en af byens største. Her boede under Carl Gustavskrigen Thomas Christensen, feltmarskal Hans Schacks vejviser og rådgiver fra landgangen ved Kerteminde indtil slaget ved Nyborg. Thomas var ved den tid en gammel mand, men havde i sin ungdom deltaget som kompagnichef under Christian IV i 30-årskrigen. Hans beskyttelsesbrev, som sak for vel udført dad, eksisterer i Rigsarkivet.

17. Dele at det omfattende boligbyggeri, beregnet til Lindøværftets ansatte. Efter igangsættelse at værftsbyggeriet i begyndelsen at 1957 opførtes husene på rekordtid, med rejsegilde på de første i november 1958. Den gamle Munkebo kommune med kun 1.300 indbyggere udviklede sig derefter hurtigt til Fyns 6.-største bysamfund.

18. Middelaldergærde langs nordsiden at Toften, fra Bakkelys udmunding videre østpå. Alle de mange andre gærder i sognet, beplantet med pil, er fra udskiftningen 1797, men dette ene er et genanvendt tidtgere vanggærde. Dets alder rækker dermed tilbage til tiden omkring 1400, da trevangsskiftet indførtes Under fælleskabet dannede det skel melleni deri nordlige Loddenhøjs Mark og den sydlige Frossenkildes Mark.

19. Munkebotårnet på toppen af Loddenhøj, øverst på Munkebo Bakke. Tårnet i sin nuværende skikkelse er bygget at Munkebo kommune 1993, doneret at A. P. Møllerfonden. Det afløste et lidt lavere tårn fra 1895, opført at gardejer og restauratør Niels Hansen i

Bakkegården. Loddenhøj selv er en af sognets utallige bronzealderhøje, der som en stribe har kronet bakketoppene og fulgt de ældgamle handelsveje til udskibningsstederne. I dag er de fleste af højene borte, men som en lille skæbnens triumf har Munkebotårnets placering sikret Loddenhøjs bevarelse og gjort alle gamle betæneligheder hos fredningsmyndighederne til skamme. Munkebo Bakke er gletsjerens bratte endemoræne fra sidste istid for ca. 12.000 år siden. Den kilometertykke is var kommet fra sydøst og havde skubt en vold af jord og sten foran sig. Kertinge Nor i Kerteminde Fjord er stedet, hvor isen senest flyttede enorme jordmasser. Vand og bakke har dermed fælles oprindelse; hvor bakkedraget er højest, er vandet bredest. Bemærk terrænets stejle fald nordpå. Længere kom gletsjeren ikke.

20. Fjordbåden "Svanen"s anløbsplads ved Boels Bro. "Svanen" byggedes 1994 af læringe på Lindøværftet og ejes af Odense, Otterup, Kerteminde og Munkebo kommuner. Med åbning af bådrueten er skabt en længe savnet mulighed for turistsejls på den dejlige Odense Fjord.

Munkebo sogns historie i korte træk

Munkebos historie begynder med afsmeltningen af den ungbaltiske is for 14.400 år siden. Det sidste gletsjerfremstød havde efterladt landskabet omtrent som i dag, men uden omgivende vand; de første 7.000 år var Danmark nemlig et sammenhængende fastland så langt nordpå som til Anholt.

Mennesker i Munkebo har der boet siden 9.700 f. Kr., i Brommetid, da en lille indvandrerfamilie efterlod sig spor af et beskedent flintværksted ved bakkens fod. Men fra de følgende perioder, Maglemosetid og Kongemosetid, er der til dato ikke gjort et eneste fund. Forklaringen kan være, at faste beboelser først med fjordene og bæltene - fra o. 5.000 f. Kr. - fik ideelle muligheder. Fra Ertebølletid i ældre stenalder kendes et stort antal bopladser langs alle Munkebos kyster, og lige siden har der boet mennesker på Munkebotangen.

Hvor længe bydannelsen Odense har brugt Munkebo som havn, vides ikke. Som vandvej gav Odense Å mange problemer, og det samme gjaldt Odense Fjord. Men da Munkebo siden tidlig middelalder var en del af Odenses opland, er det sandsynligt, at en Munkebohavn har været anlagt ved den tid. Formentlig endnu før, for det stadig eksisterende voldanlæg lignende status som for købstæderne. Egentlige købstadsrettigheder er dog ikke fundet og har eventuelt aldrig eksisteret – i så fald nok på grund af den tætte forbindelse til Odense.

Under den Nordiske Syvårskrig 1563-70 fik Odenses købmænd kongelig tilladelse til genoplivelse af Munkebohavnen. Ønsket herom var stort, for det ville lette opfyldelsen af købmændenes løfter om forsyninger til de danske styrker. Desværre blev det næsten færdige havnebyggeri ødelagt af en stormflod, og borgerne i Kerteminde fik aldrig efterkommet en kongelig befaling om ændring af Langebro til vindebro. Desuden sluttede krigen få måneder senere. - Siden Valdemarernes tid o. 1200 havde egnens tyngdepunkt da gradvist flyttet sig fra Munkebo til Kertefjordens minde, hvor en ny bydannelse 1413 var blevet købstad. Munkebo inderst i fjorden havde udspillet sin rolle, og en hel del forsinket henlagde kongen 1578 Munkebo Birk under Bjerge Herred.

I middelalderen var Munkebos gårde med få undtagelser ejet af Skt. Knuds og Skt. Hans Klostre i Odense. Det var munke, der prædikede i Munkebo kirke og om sommeren fiskede

fra Munkebos strande. De må have haft deres tilhold i et primitivt kloster på stedet – måske ved Fjordvej, og da formentlig over for de gamle bådkåse, som vel er anlagt af dem. Så sent som i 1550'erne fastholdt prioren i Skt. Knuds Kloster i Odensemunkenes gamle fiskerettigheder i Munkebo.

Sognet bestod af tre byer: Dræby, Munkebo og Trellerup. Dræby havde 22 gårde, Munkebo 17, Trellerup kun 4. Men både i Dræby og Trellerup fandtes desuden en herregård – i Dræby Dræbygård, i Trellerup "Kil" (senere: Østergård) og efter reformationen desuden Trellerupgård. Hver for sig var disse tre af samme størrelse som nabogodset Ulriksholm, men i 1640 inddrog Christian IV både Trellerupgård og landsbyen Trellerup under Ulriksholm. For Dræbygårds vedkommende var de dårlige tider da allerede o. 1610 endt i fuldstændig opløsning.

Svenskekrigene 1657-60 betød omfattende død og ødelæggelse for hele Munkebo sogn. Før den afgørende danske sejr 1659 havde svenskerne på Fyn håbet at slå de to danske hære hver for sig: vesthæren, der fra Jylland var ført til Middelfart, og østhæren, som 31. oktober var landsat ved Kerteminde. 7. november stod sidstnævnte under anførsel af feltmarskal Hans Schack på Munkebo kirkegård – 6.000 mand, som den svenske grev Sultzbach med sine 5.000 ryttere forsøgte at lokke ud til et slag, der skulle have afgjort krigen til svensk fordel. Det lykkedes ikke, og hen under aften søgte hele den svenske hær mod Nyborg, hvor afgørelsen i stedet faldt syv dage senere. På felttoget fra Kerteminde havde Schacks vejviser og rådgiver været den gamle fæstebonde Thomas Christensen i Munkebo. Thomas, der kan betragtes som Munkebos frihedshelt, var ikke en hvem som helst; han havde en fortid som kompagnichef for Christian IV under 30-årskrigen.

Landbruget i Munkebo sogn havde været drevet som 3-vangsskifte, men da bondereformerne mod 1700-tallets slutning tog fart, ophævedes fællesskabet her som andre steder. I Munkebo skete det ved en blokudskiftning i 1797 – samme år som stjerneudskiftningen af Dræby. Trellerup by var da for længst både nedlagt, genoplivet og nedlagt igen – siden 1683 som en del af Østergård. Først efter 1. verdenskrig genopstod den nok en gang – i form af den husmandskoloni der kendes i dag.

Overgangen til selveje skete for de fleste gårde i de allerførste år efter udskiftningen, og omkring 1880 var der i Munkebo sogn ikke en eneste fæstegård tilbage. Som andre steder betød selvejet nye initiativer – i Munkebo mest karakteristisk de mange inddæmningsprojekter for Odense Fjord, Kertinge Nor og Kerteminde Fjord. I perioden 1818-74 tørlagdes således – ad seks gange – 600 tdl. mellem Munkebo og Dræby. Tilsvarende planer for vandet mellem Munkebo og Kølstrup i tiden efter de slesvigske krige blev gentagne gange søgt gennemført af foretagsomme erhvervsfolk, men hver gang uden held. I den sidste ende blev det afgørende, at en linie gennem Munkebo og Kerteminde var en del af landets forsvarsplaner i en frygtet tredje krig mod Tyskland. Krigsministeriet fandt vandområder lettere at forsvare end fladt land – og det er krigen i 1864, vi kan takke for det smukke nors fortsatte eksistens!

Efter afslutningen af Munkebos storhedstid havde Dræby i et par hundrede år overtaget rollen som sognets erhvervsmæssige tyngdepunkt – og beholdt den indtil 1957, da A. P. Møller købte jord i Munkebo og grundlagde Lindøværftet med tilhørende nye boligområder.

I dag har Munkebo 6.000 indbyggere og er en moderne by med højt serviceniveau.

Præsenteret af: www.strandlysthuse.dk